

Díky takovým obětavým badatelům, jako je např. Petr Holman, mohly být po mnoha letech vydány záznamy Březinovy dlouholeté přítelkyně Emilie Lakomé a hlavně unikátní souborné vydání Březinovy *Korespondence I.–II.* (Host, Brno 2004, 1816 s.). Díky jeho systematickému výzkumu jsou také zaznamenávány zahraniční evropské i mimoevropské edice Březinova díla (např. překlad *Hudby pramenů* a výbor veršů z pera zasloužilé znalkyně a překladatelky české literatury Heleny Voldanové, Buenos Aires, 1999), tlumočení básnickova díla do esperanta či do latiny, na jehož souborném zrcadlovém vydání česko-latinském v přebásnění zesnulého brněnského klasického filologa Jana Šprincla (1917–1989) se P. Holman podílí spolu s Irenou Radovou z klasické filologie MU. (Kniha je v tisku v nakladatelství Pavla Mervarta v Červeném Kostelci.) To vše vypovídá o tom, že Březinovo dílo je stále živé. Třeba se graficky reprezentačně vydaná petrohradská edice, již lze chápat jako hold české poezii srovnatelný s Nobelovou cenou, stane pobídkou k systematickému edičnímu návratu ke zdrojům moderního básnictví.

Danuše Kšicová

NOVÝ POHLED NA DOSAVADNÍ BĀDÁNÍ HOLOCAUSTU

Marta Cobel-Tokarska. *Bezludna wyspa, nora, grób: Wojenne kryjówki w okupowanej Polsce.* Warszawa: Instytut Pamięci Narodowej, 2012, s. 304 (+ 24 s. obrazové přílohy).

Téma holocaustu už dávno není jen doménou historiků a literárních vědců, kteří zkoumají tvorbu holocaustové literatury, ale zajímá odborníky dalších vědních disciplín, mezi nimi také sociology. Sociologové se především věnovali výzkumu chování člověka a jeho proměnami v extrémních situacích. V polské provenienci je známá např. tvorba Anny Pawelczyńskiej, která se však věnuje prostředí koncentračních táborů. V současné době se zkoumání holocaustu pomocí sociologických metod zabývá varšavská socioložka dr. Marta Cobel Tokarská, jejíž práce vyšla na podzim roku 2012 v Ústavu národní paměti. Autorka podnikla zajímavý experiment, o němž můžeme dokonce říct, že je v lecčem průkopnický. Pokusila se popsat židovské úkryty za 2. světové války z pohledu sociologických kategorií, především představit je v kategorii prostoru. Toto pojetí je opravdu velmi neotřelé. Ačkoliv bylo na téma Židů za 2. světové války a také o jejich vyhlazování napsáno již mnoho odborných prací, neexistuje doposud žádná monografie, která by se souhrnně věnovala problematice jejich ukrývání. Na to Marta Cobel-Tokarska poukazuje již v úvodu své knihy, kdy popisuje současný stav bádání (s. 17). Autorka si všímá také jiného

zajímavého faktu a klade si zároveň otázku (na níž však nenachází uspokojivou odpověď), že stejně jak není mnoho odborné literatury na toto téma, tak také sami přeživší Židé, jež na vlastní kůži prošli touto zkušeností, se s ní neradi dělí a hovoří o ní.

Kniha se dělí na čtyři kapitoly. První je věnována typologii úkrytů. Autorka sama odmítá prostorové dělení na úkryty v ghettech a úkryty na „árijské straně“. Místo toho nabízí mnohem širší dělení podle několika následujících kritérií: z hlediska délky využívání úkrytu je dělí na krátkodobé nebo dlouhodobé; z hlediska vnější pomoci, jaká byla ukrývajícím poskytována, rozlišuje úkryty nezávislé a podporované, v rámci nichž ještě vytváří podkategorii podporovaných úkrytů „pod jednou střechou“ nebo mimo obydlí podporovatele; z hlediska místa úkrytu si všímá úkrytů ve městech a na venkově, nebo v lesích; z hlediska počtu ukrývaných osob se nabízí dělení na individuální a skupinové úkryty. Autorka doplňuje k tomuto výčtu také zvláštní kategorii „tuláctví – hledání úkrytu“, která dokládá dynamiku skrývání, boří tím představu, že úkryt byl pouze statickým a neměnným prostorem.

V následující kapitole se snaží analyzovat úkryt jako sociální prostor v různých aspektech tohoto pojmu. K analýze využívá různé sociologické teorie ve snaze popsat prostor z mnoha úhlů pohledu. Autorka si rovněž klade otázku, co změnily úkryty v sociálním prostoru tím, že vznikly. Úkryty je možné vnímat z různých stran – z pohledu Židů, kteří díky nim přežili, nebo z druhé strany (polské, německé), která zaujímal rozličná stanoviska. Pomáhala jim, nebo naopak po nich pátrala, či naopak o jejich existenci naprosto mlčí a nevyjadřuje se k ní. V další části této kapitoly se autorka snaží postihnout individuální zkušenost skrývání na základě analýzy vzpomínek nebo pamětí. Součástí tohoto popisu je také vnímání vlastního těla ukrývajících, neboť Židé v úkrytech, jak autorka správně podotýká, neskrývali své židovství, ale především svou existenci.

Třetí kapitola se věnuje významu úkrytů. Cobel-Tokarska si hned na začátku klade otázku, jak dalece se změnilo naše vnímání prostoru, když získáme informace o jeho historii a využití. Autorka se snaží sociologické teorie o významu prostoru aplikovat na židovské úkryty. Situace je v tomto případě poměrně složitá, neboť mnoho úkrytů již neexistuje. V rámci této analýzy se věnuje také zajímavé individuální recepci prostoru úkrytů a metaforám, které autoři vzpomínek využívali k jejich popisu.

Analýzu úkrytů završuje čtvrtá kapitola, v níž autorka rozvíjí možná přirovnání úkrytů k motivu domu. Logicky vychází z předpokladu, že když úkryty sloužili Židům po několik měsíců, stávaly se tak mimoděk jejich trvalým obydlím. Přesto však, do jaké míry je můžeme nazývat domem? Na tuto otázku se autorka snaží nalézt odpověď, vypomáhá si příklady z historie a z Bible, aby v závěru konstatovala, že takovéto srovnání je z mnoha příčin nemožné.

V závěru kapitoly se autorka pokusila sestavit seznam těch (podle ní) nejdůležitějších pravidel, která měl splňovat každý dobrý úkryt.

Marta Cobel-Tokarska ve své práci přináší nový pohled na dosavadní bádání holocaustu. Její interdisciplinární přístup ji umožnil dobře zodpovědět otázky zkoumaného předmětu. Autorka při analýze vycházela z publikovaných židovských svědectví nebo také z archivních materiálů uložených především v Židovském historickém institutu ve Varšavě. Autorka prošla bohaté množství pramenů, škoda jen, že jim ve své knize nedala více prostoru a na některých místech si nedovolila poněkud delší citace. Přesto je nutné říci, že se Cobel-Tokarské podařilo zmapovat dosud málo probádanou problematiku židovských úkrytů a díky této práci přináší čtenářům nová poznání o polském areálu.

Markéta Páralová Tardy

SLOVENSKÁ RECEPCE SOUČASNÉ ZÁPADNÍ TRANSLATOLOGIE

Vajdová, L. (ed). *Myslenie o preklade*. 1. vyd. Bratislava: Ústav svetovej literatúry SAV, Kalligram. 2007. 184 s. ISBN 978-80-8101-006-4.

Vajdová, L. *Sedem životov prekladu*. 1. vyd. Bratislava: Ústav svetovej literatúry SAV, VEDA. 2009. 255 s. ISBN 978-80-224-1101-1.

Dvě translatologické studie Libuše Vajdové sice již nezají novotou a nejsou českému publiku zcela neznámé (recenze na *Sedem životov prekladu* vyšla mj. v literárním internetovém časopise *Proudy*, 2, 2010), přesto však stojí za to se o nich znovu zmínit a rozšířit tak povědomí o jejich existenci a koncepci.

Slovenská translatologie a literární věda má dlouholetou tradici a je zaštiťována jmény jako Anton Popovič, Dyonýz Ďurišin či František Miko, přesto si však podle Vajdové sama sebe neváží, nesnaží se proniknout mezi světové veličiny a na nejnovější metody a postupy reaguje jen velmi váhavě. Slovenská rumunistka a translatoložka Libuša Vajdová se však rozhodla zjednat nápravu a v *Myslenie o preklade* přináší čtenáři přehledný popis nejnovějších světových překladatelských škol. Jejich znalost totiž slovenským translatologům podle autorky chybí, což v daném prostředí brzdí a znemožňuje vývoj překladatelství. *Myslenie o preklade* je kolektivní dílo, v němž pod redakcí Libuše Vajdové šest českých a slovenských teoretiků zpracovalo informace o současných překladatelských školách, jejich hlavních představitelích, myšlenkách, kritice a pojmovém aparátu. Kniha je koncipována jako objektivní přehledová práce, může proto sloužit (a na ruské a anglické translatologii FF MU již úspěšně slouží) jako učebnice.